

ÅTERFÖRDUNKLING

Ulf Eriksson diktning kan te sig tankediger, men den är ständigt tillvänd den sinnligt givna världen. Mikaela Blomqvist läser hans trettonde diktsamling och finner en poesi som manar oss att tänka det dunkla och komplexa.

Ungefär i mitten av Ulf Erikssons nya diktsamling *Skalornas förråd* framträder en bild som jag lutar åt att läsa som en programförklaring. Eriksson skriver om en återkommande föreställning: en grå glöd, en slags inverterad kolbit eller ”en snöboll med hud av orange aska, het/ som glödande kol i sitt snömoddsfärgade inre.”

Skalornas förråd är Erikssons trettonde diktsamling, och hans första efter den bokslutsliknande samlingsvolymen *Stämmor av ljus fördelar världen* från 2011. Sedan debuten med *Varelser av gräs* 1982 har Eriksson skrivit en poesi som kan läsas som ett kontinuerligt försök att språkligt gestalta den sinnliga upplevelsen av världen. Eller för att använda en av Erikssons egna formuleringar ur *Skalornas förråd*: ”Lyssna: hur allt som saknar språk/ också låter, lövprassel, ergonomiska/ sulors flexningar, och vinden/ utan ålder i örats fina skulptur.” Det är en poesi som är placerad i det helt vardagliga och hyfsat allmängiltiga, vilket för oss åter till den glödande gråa snömodden. Erikssons poesi betraktar med förundran det för givet tagna, det skenbart självklara, eller om man så vill, det tråkiga.

De två dikter som inleder och avslutar *Skalornas förråd* har båda titeln ”Reflexer”, där den första är daterad 1965 och den andra 2015. Åtskillnaden mellan åren skall strax falla samman. I den inledande dikten blir en ljusreflex också till en reflexiv rörelse bakåt i tiden och tillvaron när bilars ljus skapar ett sken som

/.../

**vidarelyser genom åren, tecknar minnet av
galonstället med manchesterkrage, en
orange färgfläck längst
inne i ett lätt regn som
kommer, ännu och nu, ur**

skymningen som tänder rum efter rum i husen omkring.

/.../

Raderna fortsätter över sidan tills skymningen genom det fortfarande pågående regnet helt förlorar sin tidsbestämning. Men redan i nästa strof är vi åter hos 60-talsbarnet i galonställ som gräver ut en sandlådevärld i miniatyr. I sandlådan finns "meandrar", "orter", "dyner" och "dyningar", även av Eriksson distanserat inringade med citationstecken eftersom "de orden tillförs minnet långt senare...". Den oförmedlade, bortomspråkliga verkligheten undflyr beskrivning men låter sig ändå anas bakom den försiktiga negation som citationstecknen utgör. Genom dem framträder orden som ord vilket gör att minnet framträder som minne och att det skapas ett avstånd mellan nu och då.

I en av bokens senare dikter återkommer citationstecknen men då runt orden "barn" och "vuxen", som vore ålderskategorierna arbiträra och nödvändiga att ta avstånd från. Här är rörelsen alltså den motsatta. Genom boken växlar skalan med vilket tiden mäts från det ogripbara nuet, till den flyktiga dagen, det egna livsspännat och evigheten bortom civilisationens gräns. Eriksson upprättar en evig samtidighet där allt som har varit och allt som skall vara redan är.

Rörelsen sker i två skenbart motsatta riktningar: inåt och utåt. Jaget är "Själv fönstrets motsats,/ slutet kring ett inre/ mörker utan form,". Ur det inre tomrummet avtäcks lager efter lager av minnen. Det är vardagliga, oskyldiga och i dubbel bemärkelse ljusa minnen. Och framför allt är det minnen av *hur* snarare än av *vad*. Så påminner ett regn om "glädjen över att som liten vara till", liksom det går att minnas hur de egna tankarna upplevdes när jaget var ungt (som en "intensiv kägla av ljus").

Även i drömmen framträder det förflutna i den enskilda människans inre. Som i den vackert enkla dikten "Siesta" där det i diktjagets inre uppenbaras "en kompakt hund jag har hyst glömd/ sedan sextioalet, vit, betraktande mig med/ ögon som en införstådd tärning."

Anmärkningsvärt här är förstas den framdrömda hundens kompakta rumslighet. I *Skalornas förråd* framstår den inre världen som en helt konkret värld i miniatyr. Det innebär också att det är en värld som raskt går mot sin slutpunkt. I dikten "Solkatter" beskrivs hur platserna och tingen mot livets slut vänds "bort från det som skall dö, och/ deras kopior i själen slocknar långsamt."

Den inre världen blir av tvång en fullkomligt ensam värld. I en av samlingens få dikter riktad mot ett du (som jag är benägen att läsa som ett yngre diktjag) finns ett minne av ett minne av ljuset genom ett sedan länge försvunnet förstoringsglas som duet kunde visa "inuti dig själv/ när du ville, men aldrig/ hur gärna du än ville/ för någon annan".

Instängdheten i kroppen och det egna gestaltas även genom bokens alla återkommande fönster, som vore världen bara möjlig att blicka ut mot genom avgränsande glas. Att glas även är sand är Eriksson inte heller sen att påminna oss om när han citerar "Sandlådornas tomhet är också/ fönstrens tomhet." ur den egna diktsamlingen *Färjefärd* från 1986.

Samtidigt låter Eriksson människan överskrida sin instängdhet i sig själv genom skalväxlingar vilka riktar dikten utåt mot mänskligheten som helhet och genom en upplösning av den kronologiska tiden. Framtiden är på en gång "svunnen och väntande" medan de döda "framlever sin evinnerliga ungdom". Diktjagets döda föräldrar lever kvar i hans minne, även om han (förstås) inte längre finns kvar i deras. I en förstoring av skalan görs hågkomsten till hela mänsklighetens predikament:

/.../

**Men annat liv finns, dock
inuti det givna och
ej för oss att erfara, ty verkligt
bara ur ännu oföddas vinkel, när
de, en gång födda, skall tala om oss
som inte längre finns
och syfta på oss
ur sitt fjärran presens.**

/.../

Just när mänskligheten och världen som helhet apostroferas blir dikterna ibland något högstämnda, närmast sakrala i det sekulära: "Tid är blott ett förgrundsfenomen/ i det större minne/ som håller samman allt i/ balanserad förvandling.". Men det universella återkommer också i mer vardagliga variationer. Så placeras i en dikt ensamheten "i magtrakten/ eller i hela landet". Genom oväntade skiften från det individuella till det allmänna får några dikter även ett vagt men välkommet humoristiskt anslag:

/.../

**Något otillfredsställande med
ansiktet, inte mitt eller ditt, men
generellt, frontaliteten, hålen
de groteska rörelserna, töjningarna
skräcken som vill ut, men jag glömmer det.**

/.../

Det mänskliga urholkas till ren form, till ett rumsligt villkor. Den Erikssonska världen framstår emellanåt som en förvriden variation av Platons skuggvärld, där idévärlden har bytts ut mot intet. Dikten "Avlägsen interiör" inleds med att "Idén till ett skrivbord/ har ställts undan. Kvar/ finns skrivbordets/ form där skrivbordets/ trä hålls fångat." och fortsätter sedan i en serie negationer av hus, tegel och lera tills enbart rymden som "förenar/ evigheten bakom/ med evigheten framför." finns kvar. Intet framträder således närmast som en materia formad kring tingen, möjlig att beskriva enbart genom dess närvarande frånvaro.

På likartat sätt blir tyngdpunkten i den arkeologiska dikten "Grottans utsida" inte de uråldriga grottmålningar som har gjorts synliga på grottans vägg utan istället själva grottans hålrum. I dikten "Vid S:t Eriksbron" gestaltas en spiraltrappas tomrum direkt på sidan när stroferna cirklande arbetar sig nedåt. Människan själv

framstår med sina oändliga minneskedjor närmast som en rysk docka där ”De förut glömda rummen/ öppnar sig,/ inuti varandra:”. Ordens egen hålighet skymtar fram mellan citationstecknen i inledningsdikten.

Som Mikael van Reis påpekar i sitt efterord till *Stämmor av ljus fördelar världen* hänger de många meteorologiska skiftena i Erikssons poesi samman med tiden. I *Skalornas förråd* går de skiftande väderlekarna, årstiderna och högtiderna att läsa som en gestaltning av den cirkulära tiden bortom människan: naturen och kulturen lösgjorda från en ordnande blick.

På likartat sätt verkar varken de enskilda dikterna eller verserna ha någon tydlig slutpunkt. Det språkliga precisionsarbetet rör sig istället vidare mot oändligheten. I dikten ”Gåtfull reduktion” låter Eriksson klargörande efter klargörande sträcka ut sig tills han hejdar rörelsen genom att konstatera att ”Förklaringsparentesen sluter sig/ som när man somnar, vilande/ kring sin egen oändlighet.” Så tar också evigheten gestalt i själva dikterna genom deras underliga ändlöshet. Och, för att likt Eriksson själv vidga skalan, genom det pågående samtal över århundradena som litteraturen som helhet utgör.

I den magnifika civilisationskritiska långdikten ”Stiger fram” som avslutar *Stämmor av ljus fördelar världen* skriver Eriksson om vår mätbara samtid att

/.../
**ingen baksida
finns av dessa bilder,
förstår vi detta? Ingen
baksida i bilderna av världen
ingen tid
i de jordiska rum som
är en fasad framför
abstrakta hierarkier,
algoritmer, till.**
/.../

Dikten har sin lika delar hopplösa som hoppfulla pendang i *Skalornas förråds* helt korta ”Utan ansikten” som börjar i en inbjudan och en varning

**Stig gärna fram
men minns att
framsteget är ett
skum på planetens anlete.**

**Det skimrar vackert
där det spricker
bubbla efter bubbla,
tills klippans drag
har visat sig.**

Medan myriader ofödda

**trevar över hinnan av dagar,
ljudlöst skrikande att de vill in
till en värld de vet
är obebodd.**

De senaste åren har det talats mycket om en återförtrollning av världen. Med *Skalornas förråd* skulle jag hellre vilja föreslå en återfördunkling, vilket passar bättre ihop både med Erikssons ljusbesatta poesi och med själva ordet upplysning. Här får världen och tiden inte bara åter en baksida. Minsta hålrum fylls med mystisk mening, en grå glöd och ekon från det som har varit och det som komma skall. *Skalornas förråd* manar till att våga tänka det dunkla och det komplexa. Inte för att se mindre, utan tvärtom för att se mer.

LYRIK

Skalornas förråd

Ulf Eriksson

Albert Bonniers

Författarfoto: Sofia Runarsdotter